

POSTANOWIENIE

Dnia 17 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania K. I.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 kwietnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 3 września 2013 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z 3 września 2013 r. oddalił apelację skarżącej wnioskodawczynie K. I. od wyroku Sądu Okręgowego w B. z 7 grudnia 2012 r., którym oddalono jej odwołanie od decyzji pozwanego z 21 marca 2012 r., odmawiającej prawa do emerytury wobec niewykazania 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Podstawą rozstrzygnięcia były przepisy ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS (ustawy emerytalnej) – art. 184 w związku z art. 32 oraz rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (rozporządzenie). Ustalono, że wnioskodawczynie nie pracowała w szczególnych warunkach w rozumieniu tych przepisów. Była zatrudniona w charakterze laboranta w Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej w B., obecnie M. Sp. z o.o. Miejszem jej pracy było laboratorium. Kierownik laboratorium

zlecał jej pracę, która polegała na wykonywaniu normalizacji mleka i produktów mlecznych oraz na badaniu mleka i zawartości tłuszczu. Wnioskodawczyni pobierała do badania próbki mleka z punktów skupu i z innych mleczarni oraz działów istniejących w zakładzie pracy, tj. z działów odbierania mleka oraz kotłowni, hydroforni, oczyszczalni ścieków. Następnie wykonywała analizy mleka i wyrobów gotowych na zawartość tłuszczów i kwasów. Codziennie wykonywała około 1200 różnych prób. Badała również wodę kotłową na zawartość żelaza, myła butelki do pobierania próbek, sprawdzała skuteczność mycia cystern do przewozu mleka. Sąd nie uznał pracy wnioskodawczyni za pracę z wykazu A do rozporządzenia, dział XIV, pkt 24, tj. iżby jej praca stanowiła kontrolę jakości produkcji.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania „(ze względu na okoliczności, o jakich mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.)”. Wskazała na: 1) „występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych – związanych m.in. z następującymi kwestiami: a) czy niewymienienie w wykazie branżowym danego stanowiska pracy (tu: brakarza, laboranta) wyłącza tym samym możliwość uznania owego zatrudnienia za pracę w warunkach szczególnych; innymi słowy, czy dane stanowisko pracy ma być wskazane w wykazie branżowym bezpośrednio, czy też wystarczające jest, jeżeli odpowiada danemu rodzajowi prac z określonego działu oraz punktu wykazu A rozporządzenia RM (charakter której odpowiada też stanowiskom pracy wymienionym w wykazie branżowym wprost, ów wykaz A rozporządzenia RM zawiera (jak świadczy też o tym jego tytuł oraz § 1 ust. 2) pełne zestawienie prac (rodzajów prac) w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego – a nie stanowisk pracy; jest to zamknięty katalog (krąg) prac określonych rodzajowo; natomiast wykaz branżowy (przyjęty uchwałą Zarządu CZSM nr 16 z 1983 r.) jest, co do zasady, konkretyzacją tychże (określonych rodzajowo) prac poprzez wskazanie stanowisk pracy, na których są one wykonywane; ma on wobec tego charakter pomocniczy i podporządkowany; dla oceny wykonywania pracy w szczególnych warunkach istotne jest ustalenie, czy praca na stanowisku wskazanym w świadectwie pracy odpowiadała rodzajowi pracy wymienionemu w wykazie A stanowiącym załącznik do rozporządzenia RM m.in. uzas. wyr. SN z dn. 24.09.2009 r. II UK 31/09); rodzajowi pracy, nie zaś obowiązkowo - stanowisku pracy widniejącemu w wykazie

branżowym; istotną wskazówką interpretacyjną jest przy tym fakt, iż: rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7.02.1983 r. zostało wydane na podstawie delegacji z art. 55 ustawy z dn. 14.12.1982 r, o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, upoważniającej ją do określenia rodzajów prac lub stanowisk pracy w szczególnych warunkach (oraz warunków przysługiwania prawa do emerytury w obniżonym z tego tytułu wieku emerytalnym); skoro prace w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ust. 2 ustawy mogły, dla potrzeb emerytalnych, zostać określone rodzajowo (poprzez wskazanie rodzaju tych prac) lub stanowiskami pracy (czyli niekoniecznie stanowiskami pracy), to okoliczność ta wydaje się potwierdzać, iż: nie jest zamknięta możliwość zakwalifikowania pracy na danym stanowisku jako pracy w warunkach szczególnych, jeżeli stanowiłaby ona rodzaj pracy określonej wykazem A rozporządzenia RM (i z istoty swej odpowiadałaby zarazem cechom prac na stanowiskach wykazu branżowego, w realiach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki); ponadto - czynności na danym stanowisku pracy mogą przecież zawierać cechy kilku rodzajów prac z wykazu A rozporządzenia RM (i wykazu branżowego) i taka też sytuacja zachodzi w sprawie niniejszej: stanowisko laboranta wyczerpywało znamiona prac z różnych działów i punktów wykazu A (przez co nieprzypisanie tego stanowiska do konkretnego działu i punktu staje się wręcz naturalne); b) czy możliwe jest zakwalifikowanie kontroli jakości produkcji, polegającej na realizowaniu w pomieszczeniu laboratoryjnym, jako podstawowych, czynności odpowiadających danym rodzajom prac w warunkach szczególnych - jako wykonywanej "na oddziale" (dział XIV pkt 24 rozp. RM); zawarty tam ogólny zwrot: "na oddziałach i wydziałach" mógłby wręcz sugerować szerokie rozumienie tego pojęcia czy wnioskowanie per analogiam (iż może to być także oddział laboratoryjny, skoro istnieje dział laboratorium zakładowego); byłoby to wówczas sprawowanie przez skarżącą (stale i w pełnym wymiarze czasu pracy) kontroli jakości produkcji na oddziale (konkretnie: w laboratorium należącym do wyodrębnionego działu kontroli jakości OSM w B.), w którym jako podstawowe wykonywane były prace wymienione w wykazie A rozporządzenia RM (dział XIV pkt 24), z uwzględnieniem także (stanowiących takie prace) czynności na oddziałach produkcyjnych i pomocniczych, c) prawidłowe kryteria oceny, jakie prace

wykonywane na danych oddziałach / wydziałach zakładu mają charakter prac podstawowych, jest to z kolei przesłanką następnych ocen: - czy pracami podstawowymi są te wykonywane w warunkach szczególnych, zamieszczone w wykazach, - czy ewentualnie rozpatrywana kontrola jakości produkcji na takich oddziałach ma ten sam charakter pracy w szczególnych warunkach; zdaniem skarżącej, można mówić o możliwości stosowania przez sąd różnych kryteriów takowej oceny (= ustalenia kręgu prac podstawowych), jak np.:

- nieodzowność i ważność poszczególnych prac dla właściwego realizowania zadań spoczywających na danym oddziale (wydziale) zakładu,
- wzajemny stosunek ilościowy poszczególnych prac (stanowisk pracy),
- liczba zaangażowanych w nie pracowników zakładu,
- ilość przeznaczanych na nie środków własnych firmy,
- wpływ tych prac na sfery produkcyjną i dochodową przedsiębiorstwa,
- mierniki mieszane, uwzględniające różne (wyżej wspomniane, bądź inne) elementy jednocześnie;

jakkolwiek można się opowiadać za każdym (czy którymś) z tych rozwiązań jako nie pozbawionym słuszności, to jednakże wydają się istnieć racje przemawiające za wariantem mieszanym (pozostałe sposoby ustalania prac podstawowych, zastosowane na zasadzie wyłączności, mogłyby prowadzić do ustaleń nie oddających należycie sytuacji faktycznej);

2) oczywista jej zasadność, związana z (opisanym szczegółowo w zarzutach i uzasadnieniu skargi) rażącym naruszeniem: a) prawa materialnego - art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia RM z dnia 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego (...) poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i narzucającą się błędną wykładnię (prowadzącą do niepoddania wykonywanej przez wnioskodawczynię pracy pod normatywną ocenę rodzajowo określonych prac w warunkach szczególnych); b) przepisów postępowania - w postaci:

- zaistniałych zaniechań dowodowych sądu w zakresie (pozostających do wyjaśnienia) okoliczności o obiektywnie fundamentalnym znaczeniu dla prawidłowego wyrokowania w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych o wcześniejszą emeryturę pracowniczą w związku ze szkodliwymi warunkami pracy,

- niedostatków części motywacyjnej wyroku sądu II instancji, w znacznym stopniu blokujących i uniemożliwiających merytoryczną polemikę oraz pełną nadzwyczajną kontrolę orzeczenia co do jego istoty”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawia zasadnej podstawy przedsądu i dlatego nie został uwzględniony.

Sformułowane we wniosku kwestie – pkt 1 a), b) i c), nie stanowią istotnych zagadnień prawnych, które ma na uwadze przepis art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Chodzi jednak o zagadnienie jurydycznie doniosłe, ważne dla systemu lub dziedziny prawa, opracowane na podstawie analizy prawa, orzecznictwa, a nawet doktryny, po której to wpierw sama skarżąca może stwierdzić, że istotne zagadnienie prawne rzeczywiście występuje i dlatego powinno być rozpoznane przez Sąd Najwyższy. Tymczasem kwestie przedstawione we wniosku nie wykraczają poza zwykłą wykładnię prawa, której można wymagać od jurysty. W zakresie zagadnienia z pkt 1 a) należy stwierdzić, że w części skarżąca ma rację, jednak nie stanowi to żadnego novum. Oczywiście, że decyduje rodzaj pracy i to czy wykonywana praca odpowiada pracy ujętej w wykazie A do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. Rzecz jednak w tym, że zarządzenia resortowe utraciły moc i nie stanowią już konstytucyjnego źródła prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego z 10 lutego 2009 r., II UK 199/08, LEX nr 725051 i z 19 marca 2012 r., II UK 166/11, LEX nr 1171002, a także z 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, LEX nr 1001292, z 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652, z 14 marca 2013 r., I UK 547/12, OSNP 2014 nr 1, poz. 11). Trafnie zauważa się we wniosku, że orzecznictwo nadaje im charakter pomocniczy. Innymi słowy w sprawie decyduje rozporządzenie z 7 lutego 1983 r. wykonawcze do ustawy, gdyż to ono określa wykaz prac w szczególnych warunkach. W konsekwencji jeżeli wykaz resortowy pomija jakieś stanowisko pracy, to nie wyklucza to *a priori* pozytywnej kwalifikacji pracy w szczególnych warunkach, odnoszonej jednak do kryteriów z ustawy emerytalnej (art. 32 ust. 1 i 2) oraz do wykazu prac z rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. Natomiast to czy stanowisko skarżącej wyczerpywało znamiona prac z różnych działów i punktów wykazu A, a

tym samym, czy pracowała w szczególnych warunkach, nie należy do istotnego zagadnienia prawnego, gdyż jego przedmiotem jest problem uniwersalny, a nie ocena stosowania prawa w indywidualnej sprawie skarżącej. Ta ostatnia ocena odnosi się w pełni do zagadnienia z pkt 1 b), gdyż sformułowano w nim określony kazus, ściśle łączony z twierdzeniami skarżącej i w efekcie odpowiedź sprowadzałaby się do kwestii, czy jej praca w pomieszczeniu laboratoryjnym może być zakwalifikowana jako praca z wykazu A, dział XIV, pkt 24 do rozporządzenia. Nie inaczej należy ocenić zagadnienie z pkt 1 c), gdyż nie powinno być wątpliwe, że prace podstawowe w rozumieniu wykazu A, dział XIV, pkt 24, to prace w szczególnych warunkach, gdyż to one legitymują sprawującego nadzór lub kontrolę do zakwalifikowania również jego pracy jako pracy w szczególnych warunkach. Natomiast kwestia czy kontrola jakości produkcji jest taką pracą zależy od ustaleń stanu faktycznego i stosowania normy prawnej, co nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego. Pytanie o kryteria oceny i próba podpowiedzi w tym zakresie we wniosku, to tylko sfera wykładni prawa, jednak nawet wykładnia prawa jako podstawa przedsądu jest ściśle uwarunkowana poważnymi wątpliwościami w wykładni przepisów lub rozbieżnością w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) i do tej podstawy wniosek nie odwołuje się.

Wniosek nie wykazał również podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Zasadniczy mankament polega na tym, że uzasadnienie wniosku odwołuje się do zarzutów i uzasadnienia podstaw kasacyjnych („oczywista jej zasadność, związana z (opisanym szczegółowo w zarzutach i uzasadnieniu skargi) rażącym naruszeniem”). Podstawy przedsądu są odrębne od podstaw kasacyjnych, co dotyczy również szczególnej podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Oznacza to, że podstawy kasacyjne ani ich uzasadnienie nie zastępują podstawy przedsądu (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c., art. 398⁴ § 2 k.p.c., art. 398⁹ § 1 k.p.c.). O ile zasadne podstawy kasacyjne prowadzą do uwzględnienia skargi (*a contrario* z art. 398¹⁴ k.p.c.), to w przesłance przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., chodzi aż o oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, czyli o samodzielne (odrębne od podstaw kasacyjnych) wykazanie naruszenia prawa materialnego lub procesowego, które bez wątpliwości prowadzi do wniosku, że wyrok jest oczywiście wadliwy i dlatego skarga kasacyjna powinna zostać przyjęta do rozpoznania. Skargę wnosi się wszak

od prawomocnego wyroku. Innymi słowy wadliwe jest odwołanie się do podstaw kasacyjnych, gdyż te nie zastępują podstawy przedsądu i nie podlegają rozpoznaniu na etapie przedsądu, lecz dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania. Innymi słowy w ocenie podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wiążą ustalenia stanu faktycznego na których oparto zaskarżony wyrok (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Prace które wykonywała skarżąca, nie były więc pracą w szczególnych warunkach. Skarżąca nie zarzuca naruszenia art. 217 § 3 k.p.c., co oznacza, że Sąd powszechny dostatecznie wyjaśnił sporne okoliczności do rozstrzygnięcia. Natomiast w zakresie prawa materialnego - w aspekcie podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. - znaczenie miałoby wskazanie wpierw konkretnej normy – czyli w tym przypadku przepisu z wykazu A do rozporządzenia, w którym kotwicz się żądanie skarżącej. W podstawie przedsądu takiej normy nie wskazano, nie ma więc punktu odniesienia do dalszej analizy, iżby skarga kasacyjna była oczywiście uzasadniona.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398⁹ § 2 k.p.c.